

Aan de Minister van Justitie en Veiligheid
Postbus 20301
2500 GC Den Haag

Leiden, 30 juli 2018

Betreft: Advies Concept Wetsvoorstel Boek 6 Wetboek van Strafvordering

Inleiding

Nederland staat bekend om uitgebreide wet- en regelgeving ten aanzien van het jeugdstrafrecht. Minderjarigen verdachten en veroordeelden hebben daarmee een aparte rechtspositie gekregen waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd. De kanttekening die daarbij moet worden gemaakt, is dat deze rechtspositie alleen het meest specifiek in regelgeving is uitgewerkt ten aanzien van minderjarigen die bij de kinderrechter moeten verschijnen, een jeugdstraf opgelegd hebben gekregen of in een justitiële jeugdinrichting verblijven. Het strafprocesrecht dat geldt tijdens de eerste periode van het strafproces, de aanhouding, in verzekeringstelling en voorlopige hechtenis, garandeert de aparte rechtspositie van minderjarige verdachten slechts marginaal.

Het is dan ook goed te constateren dat er in het kader van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering afzonderlijk is gekeken naar de rechtspositie van minderjarige verdachten. In dit advies gaat Defence for Children in op het conceptwetsvoorstel boek 6 Wetboek van Strafvordering en de bijzondere regelingen voor jeugdigen en jongvolwassenen.

Defence for Children vraagt in het kader van de consultatie speciale aandacht voor een verdere implementatie en doorwerking van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), het recht op een eerlijk proces en de speciale positie in het strafprocesrecht van minderjarigen zoals is vastgelegd in de artikelen 3, 37 en 40 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) alsmede de EU-richtlijnen¹. Dit betekent onder meer dat bij de verdenking en de vervolging voor een strafbaar feit altijd rekening moet worden gehouden met de leeftijd van de verdachte en dat het belang van het kind een eerste overweging moet zijn. Het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht kan volgens Defence for Children beter tot uitdrukking worden gebracht in het Wetboek van Strafvordering door dit apart in boek 6 op te nemen.

Art 40 IVRK, derde lid:

Staten die partij zijn bij het IVRK streven ernaar de totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit.

¹ Onder meer: 2010/64/EU 'the Interpretation & Translation Directive', 2012/13/EU 'the Right to Information Directive' en 2013/48/EU 'the Access to a Lawyer Directive' en 2016/800/EU 'on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings' oftewel 'Children Directive'.

In het algemeen is Defence for Children van mening dat internationale verplichtingen sterker in het concept van boek 6 kunnen worden verankerd. Bij het onderhavige wetsontwerp is de Richtlijn 2016/800/EU, die uiterlijk 11 juni 2019 geïmplementeerd dient te zijn, niet verwerkt. Defence for Children benadrukt dan ook dat dit wetsontwerp reeds om die reden niet volledig kan zijn en niet voldoet aan internationale verplichtingen.²

Overigens ziet Defence for Children in het kader van internationale verplichtingen het moderniseringsproces als een zeer geschikte gelegenheid om de leeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid te verhogen naar minimaal 14 jaar.³

Tevens biedt dit moment de kans om de voorbehouden bij artikel 37 en 40 IVRK, aangaande het inperken van het recht op een advocaat bij lichte zaken en het mogelijk maken van de berechting van 16- en 17-jarigen via het volwassenstrafrecht en de daarmee gepaard gaande opsluiting van 16- en 17-jarigen in penitentiaire inrichtingen, in te trekken en de daarvan afgeleide bepalingen uit het conceptwetsvoorstel te laten vervallen. In elk geval dient conform internationale verplichtingen te worden gegarandeerd dat minderjarigen niet tezamen met volwassenen in detentie komen te verblijven. Een plaatsing in een justitiële jeugdinrichting dan wel op een aparte afdeling voor deze leeftijdscategorie, dient te worden verankerd in de wet.

In dit kader verheugt het Defence for Children om te lezen dat ten aanzien van jongmeerderjarige verdachten tot 23 jaar een nieuw wetsartikel 6.1.1.4.2 is opgenomen in het wetsvoorstel, waarin wordt bepaald dat de rechter(-commissaris) anders dan voorheen ook ambtshalve en in elke fase van het strafproces kan beslissen dat ten aanzien van een jongmeerderjarige verdachte het jeugdstrafprocesrecht van toepassing is.

Aparte positie minderjarige verdachten in het strafproces

In Nederland wordt in het strafprocesrecht in diverse regelingen en op diverse manieren rekening gehouden met de kwetsbare positie van minderjarigen.⁴ In het conceptwetsvoorstel voor boek 6 van het Wetboek van Strafvordering is een aantal bepalingen opgenomen die de rechtspositie van mindejarige verdachten versterken, bijvoorbeeld ten aanzien van de rol voor de ouders, audiovisuele registratie van het politieverhoor en het recht op een advocaat voor 12 minners. Het is echter een gemiste kans dat een volledige uitwerking van de speciale positie van minderjarigen in het strafprocesrecht niet tot uiting komt in het concept boek 6 Wetboek van Strafvordering. De rechtspositie van minderjarige verdachten die worden aangehouden en vervolgd voor een strafbaar feit verschilt ook in het nieuwe wetboek nauwelijks van dat van volwassenen.

Om te komen tot een kindgericht systeem in het nieuwe Wetboek van Strafvordering is een flink aantal extra rechtswaarborgen nodig die ervoor zorgen dat er daadwerkelijk rekening wordt gehouden met leeftijd tijdens het gehele strafproces. Defence for Children vraagt om meer specifieke regelgeving ten aanzien van de minderjarige verdachten op te nemen, uitgaande van het IVRK en de Richtlijn 2016/800/EU.

Aanbevelingen:

² Zie ten aanzien van de implementatie van de Richtlijn 2016/800/EU ook de uitgebreide adviezen van de adviescommissie strafrecht namens de Nederlandse Orde van Advocaten d.d. 18 januari 2018 en het advies van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming d.d. 31 januari 2018.

³ Zie ook het rapport van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming "Verhoging strafrechtelijke minimumleeftijd in context" d.d. 21 november 2017.

⁴ Er zijn diverse wetten en regelingen waarin deze aparte positie nader is uitgewerkt, zoals bijvoorbeeld de Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen (BJJ), waarin speciale eisen worden gesteld aan mensen die met jonge verdachten en veroordeelden werken en de omgeving waarin zij verblijven.

- Formuleer een alomvattend kindgericht beleid voor minderjarigen door in boek 6 van het Wetboek van Strafvordering meer specifieke bepalingen ter versterking van de aparte rechtspositie van minderjarigen op te nemen.
- Verhoog de leeftijd voor strafrechtelijk aansprakelijkheid naar minimaal 14 jaar.
- Neem criteria als 'het belang van het kind', 'een kindgerichte behandeling' en 'een pedagogische aanpak' op in boek 6 van het Wetboek van Strafvordering en werk de betekenis ervan uit in de Memorie van Toelichting.
- Pas de wet zo aan dat de toepassing van volwassenenstrafrecht niet mogelijk is in jeugdstrafzaken.
- Zorg dat jeugdigen betrokken zijn bij het vervolg van het wetgevingsproces, temeer nu het tevens gaat om vrijheidsbeneming en -beperking van jeugdigen: geef jeugdigen de gelegenheid om te participeren⁵, mee te denken en neem hun mening serieus.

Inverzekeringstelling en voorlopige hechtenis

Minderjarigen die in aanraking komen met politie en justitie ontvangen tijdens de eerste dagen van het strafproces onvoldoende op hun leeftijd afgestemde informatie en uitleg. Als gevolg daarvan weten zij niet goed wat hun rechtspositie is, begrijpen zij onvoldoende wat hun rechten zijn, hoe het strafproces verloopt, wat er van hen verwacht wordt en wat zij kunnen verwachten. Belangrijk is het dat het verblijf van minderjarige verdachten in een politiecel niet kan worden ingezet als straf of corrigerende maatregel en dat vrijheidsbeneming alleen als uiterste maatregel toepasbaar is in zaken van minderjarige verdachten.

Defence for Children ziet deze rechtswaarborgen uit het IVRK nog onvoldoende terug in het concept van boek 6 (paragraaf 6.1.1.3.1). Bij het nemen van beslissingen over het ophouden voor verhoor en inverzekeringstelling zijn het opsporings- en onderzoeksbelang leidend. Dit is te ruim geformuleerd, waardoor het opsporingsbelang domineert en het "belang van het kind-criterium" uit artikel 3 IVRK onvoldoende effect heeft. Defence for Children beveelt daarom aan om in het kader van vrijheidsbeperking en vrijheidsontneming het criterium "het belang van het kind" specifiek uit te werken. Om willekeur te voorkomen ten aanzien van het ophouden voor verhoor gevolgd door de inverzekeringstelling op het politiebureau raden we aan om in het nieuwe boek 6 Wetboek van Strafvordering de aanbevelingen over te nemen uit de recent gepubliceerde "Toekomstvisie aanhouding en inverzekeringstelling van minderjarige en jongvolwassen verdachten" van Defence for Children en de Vereniging van Nederlandse Jeugdrechtsadvocaten.⁶

Defence for Children vindt het een verbetering dat in het voorstel in artikel 6.1.1.3.1.4 is opgenomen dat de voorlopige hechtenis van minderjarige verdachten telkens maximaal met een maand kan worden verlengd. Vrijheidsbeneming van minderjarigen dient als ultimum remedium te worden toegepast. Indien de minderjarige in voorlopige hechtenis dient te verblijven dan moet dit voor een zo kort mogelijke duur plaatsvinden. Defence for Children zou gelet op het IVRK en General Comment nr. 10 dan ook graag zien dat in de Memorie van Toelichting een kindgerichte

⁵ Artikel 12 IVRK jo artikel 4 IVRK. Nederland scoort, in vergelijking met andere landen en de alomvattende score op alle gebieden, relatief laag op de wereldranglijst Kids Rights Index op het onderdeel Childs Rights Development (plek 55-65). Modernisering van het Wetboek van Strafvordering biedt de gelegenheid de collectieve participatie van jeugdigen te verbeteren.

⁶ De aanhouding en inverzekeringstelling van minderjarige en jongvolwassen verdachten. Een kindgerichte aanpak en alternatieven voor de politiecel, VNJA en DCI, november 2017

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdcriminaliteit/documenten/rapporten/2017/12/21/opbrengst-research-development-trajecten> (download 4).

Dit geldt ook voor de reeds in 2011 gedane aanbevelingen in het rapport: Een 'paar nachtjes' in de cel. Het VN-Kinderrechtenverdrag en het voorarrest van minderjarigen in politiecellen, M.Berger en C. van der Kroon, Defence for Children, Leiden, 2011.

benadering wordt uitgewerkt bij de overweging om de voorlopige hechtenis te verlengen, in die zin dat als besloten wordt de voorlopige hechtenis te verlengen, de verlenging zo kort mogelijk plaatsvindt, waarbij een termijn van minder dan een maand expliciet dient te worden overwogen alvorens tot de maximumtermijn van een maand te kunnen besluiten.

Overigens meent Defence for Children dat het niet in het belang van minderjarigen is als in de wet wordt opgenomen dat de totale duur van het – kort gezegd – verlengen van de voorlopige hechtenis in het kader van het vooronderzoek maximaal een jaar bedraagt. Defence for Children vreest dat dit een ongewenste prikkel in het systeem zal teweegbrengen aangezien de strafzaken van minderjarigen dan minder snel ter zitting hoeven te worden aangebracht. Een toename van de duur van de voorlopige hechtenis van minderjarigen ligt dan in de rede, hetgeen onwenselijk is. Defence for Children raadt dan ook aan om die termijn ofwel te schrappen ofwel aanzienlijk te verkorten zodat de zittingsrechter de (voortzetting van de) vrijheidsbeneming van de minderjarige zo snel mogelijk en frequent beoordeelt.

Tot slot wordt opgemerkt dat Defence for Children het positief vindt dat in het kader van de wijzigingen van Boek 1 en 2 van het Wetboek van Strafvordering ten doel is gesteld dat de voorlopige hechtenis minder dient te worden toegepast. Daartoe zijn nieuwe bepalingen opgesteld. De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming heeft op 8 juni 2017 een schriftelijk advies ingezonden en aandachtspunten hierin verwoord. In onderlinge samenhang bekeken met de voorgestelde wijzigingen voor Boek 6 Wetboek van Strafvordering, komt Defence for Children tot de conclusie dat de formulering van de voorgestelde wettekst ruim is en dat specifieke kindgerichte criteria ontbreken bij zowel vrijheidsbeneming als (voorlopige) vrijheidsbeperking.

Aanbevelingen:

- Werk het recht op begrijpelijke en overzichtelijke informatie van minderjarige verdachten die door de politie worden verhoord of in verzekering zijn gesteld verder uit.
- Specificeer de gronden voor inverzekeringstelling en vrijheidsbeperking in zaken van minderjarige verdachten.
- Neem een bepaling op dat ervoor zorgt dat de aangehouden minderjarige verdachte de periode van aanhouding tot het politieverhoor “op iedere daarvoor geschikte plaats” (bijvoorbeeld thuis) kan doorbrengen. Hiermee wordt voorkomen dat minderjarigen onnodig in een politiecel verblijven in afwachting van een advocaat of het politieverhoor.
- Regel dat de aanhouding en het ophouden voor verhoor van minderjarige verdachten maximaal 6 uur kan duren en de inverzekeringstelling niet langer dan 48 uur. Dit betekent dat ook artikel 15 van de Beginselenwet Justitie Jeugdinrichtingen dient te vervallen.
- Betrek bij de onderbouwing van vrijheidsbeneming en de strafoplegging criteria die kindspecifiek zijn. Stel een extra motiveringsplicht op bij het onderzoeksbelang zodat leeftijd en het belang van het kind worden meegewogen. Dit geldt ook voor de toepassing van andere ruim geformuleerde gronden zoals “een ernstig geschokte rechtsorde”.
- Garandeer een gelijke rechtspositie van minderjarigen en voorkom het risico op ‘willekeur’ bij de aanhouding en inverzekeringstelling van minderjarigen verdachten. Neem daartoe de aanbevelingen over die Defence for Children en de Vereniging van

- Nederlandse Jeugdrechtsadvocaten hebben gedaan in de Toekomstvisie⁷ die is verzonden aan de minister van Rechtsbescherming.
- Toets de (voortzetting van de) vrijheidsbeneming van minderjarigen regelmatig en stel een extra motiveringsplicht op indien wordt besloten tot de maximale termijn van een maand. Garandeer dat voornoemde toetsing zo spoedig mogelijk door de zittingsrechter plaatsvindt door de voorgestelde termijn van een jaar ofwel te schrappen ofwel aanzienlijk te verkorten.
 - Specificeer in zaken van jeugdigen bij beslissingen over voorlopige vrijheidsbeperking en vrijheidsbeneming criteria als het onschuldbeginsel, het belang van het kind, ultimum remedium criterium, alternatieven voor vrijheidsbeneming en een pedagogische aanpak.

Recht op een advocaat (Artikel 6.1.1.3.1.2)

Bij de modernisering van het jeugdstrafprocesrecht staat de gedachte centraal dat minderjarigen extra ondersteuning nodig hebben bij de verwezenlijking van hun recht op een eerlijk proces. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor de raadsman. Defence for Children is zeer positief over het voorstel dat ook 12-minners die verdacht worden van een strafbaar feit, in afdeling 6.1.1.2 van het conceptwetsvoorstel toegang krijgen tot een raadsman.

Defence for Children constateert echter dat niet alle minderjarige verdachten in gelijke mate toegang hebben tot kosteloze rechtsbijstand. Kosteloze rechtsbijstand door een (piket) advocaat is niet beschikbaar voor:

- Minderjarigen die ontboden worden en niet aangehouden zijn, maar per brief uitgenodigd worden op het politiebureau voor een gesprek.
- Minderjarigen die na 20.00 uur worden aangehouden en naar huis worden gestuurd. Zij krijgen het 'advies' in een politiecel te overnachten zodat ze in de ochtend een piket advocaat kunnen krijgen.
- Minderjarigen die op verdenking van een misdrijf bij de officier van justitie moeten komen voor een strafbeschikking. Als het aanbod een taakstraf is van minder dan 32 uur of een geldboet van minder dan 200 euro, dan hebben zij geen recht op een gratis advocaat.

Uitgaande van het IVRK en EU-richtlijnen (waaronder EU 2016/800) is het van belang dat minderjarige verdachten toegang hebben tot kosteloze rechtsbijstand door een advocaat. Defence for Children verwijst in het kader van de implementatie van EU-richtlijnen ten aanzien van de implementatie van het recht op een jeugdadvocaat van minderjarige verdachten naar het Handboek voor EU Lidstaten dat in het kader van het EU-project *My Lawyer, my Rights* tot stand is gekomen.⁸

Defence for Children adviseert expliciet om de beperking genoemd in artikel 6.1.1.3.2.2, tweede lid, te laten vervallen. Die beperking is niet conform de internationale verplichtingen voortvloeiend uit het IVRK en de Richtlijn 2016/800/EU nu bij het niet voldoen aan de taakstraf of geldboete vervangende jeugddetentie zal (kunnen) volgen. Aangezien minderjarigen niet bij machte zijn om een advocaat in te schakelen en te betalen, komt het er in feite op neer dat minderjarigen een slechtere rechtspositie hebben dan volwassenen, nu het Wetboek van Strafvordering het recht van volwassenen om zich te laten bijstaan niet beperkt.

De redenering dat de ouders de verantwoordelijkheid dragen om een advocaat in te schakelen in dit soort gevallen, doet af aan het belang van het kind. In veel gevallen schieten ouders tekort (bij gebrek aan kennis/beschikbaarheid of financiële middelen of soms – helaas – bereidheid) om hun kind hierin te ondersteunen. Defence for Children vindt het zorgelijk dat de rechtspositie van

⁷ De aanhouding en in verzekeringstelling van minderjarige en jongvolwassen verdachten. Een kindgerichte aanpak en alternatieven voor de politiecel, VNJA en DCI, november 2017

⁸ De digitale versie van het Handboek voor EU lidstaten staat op: <https://www.defenceforchildren.nl/media/2603/handboek-voor-lidstaten-2018-nl.pdf>. Zie voor de Engelse versie en een verdere toelichting van de implementatie van het recht op een advocaat: <http://www.mylawyermyrights.eu/>

minderjarigen in het strafprocesrecht voor wat betreft de strafbeschikking afhankelijk wordt gemaakt van de inzet en steun van ouders.

Het voorgaande geldt bovendien eveneens voor de ontboden minderjarige verdachte. Onduidelijk is waarom de ene verdachte wordt aangehouden en de andere wordt ontboden, soms zelfs in dezelfde zaak en ontbieding geschiedt tevens bij ernstige feiten. Op basis waarvan, en door wie, wordt de beslissing genomen om een minderjarige verdachte te ontbieden dan wel aan te houden? Door gebrek aan beleid ontstaat willekeur in aanpak. Indien iedere minderjarige verdachte kosteloos rechtsbijstand door een advocaat ontvangt, wordt dit verschil in rechtspositie tussen ontbieden en aanhouden direct opgeheven. Defence for Children vindt dit de meest efficiënte, kindgerichte en eerlijke maatregel.

Aanbeveling:

- Garandeer dat alle minderjarige verdachten toegang hebben tot kosteloze rechtsbijstand door een advocaat, waaronder niet aangehouden verdachten, minderjarigen die uitgenodigd worden om zich te melden op het politiebureau en minderjarigen die ervan verdacht worden lichte delicten te hebben begaan. Schrap derhalve de beperking ten aanzien van de strafbeschikking.

Kindgerichte bejegening en omgeving

Als gevolg van de aparte rechtspositie van minderjarige verdachten in het strafproces dienen zij anders te worden behandeld dan meerderjarige verdachten. In dit kader is het noodzakelijk om aparte eisen te formuleren voor het personeel dat bij justitiële autoriteiten werkzaam is, waaronder de politie en het Openbaar Ministerie. Die professionals dienen over specifieke deskundigheid te beschikken. Uitgaande van het IVRK en diverse EU-regelingen, waaronder de *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice* en de nog te implementeren Richtlijn 2016/800/EU, kan de wetgever deze verplichtingen in boek 6 Wetboek van Strafvordering verder implementeren en specificeren.

Defence for Children maakt zich grote zorgen om het welzijn van de minderjarige verdachten tijdens de eerste fase van het strafproces, te weten het verblijf op het politiebureau. De afgelopen periode heeft dit veel aandacht van de media gehad. In september 2011 heeft Defence for Children een rapport uitgebracht, getiteld "Een 'paar nachtjes' in de cel", waarin deze zorgen kenbaar werden gemaakt. Onlangs is de reeds genoemde "Toekomstvisie aanhouding en inverzekeringstelling van minderjarige en jongvolwassen verdachten" van Defence for Children en de Vereniging van Nederlandse Jeugdrechtsadvocaten gepubliceerd. In de toekomstvisie worden aanbevelingen geformuleerd over de verblijfsomgeving van minderjarigen gedurende het ophouden voor verhoor en de inverzekeringstelling. Verwezen wordt naar dit document en geadviseerd wordt om het Wetboek van Strafvordering aan te passen zodat het mogelijk wordt om minderjarigen in een alternatieve, kindgerichte omgeving te laten verblijven in plaats van het politiebureau.

Aanbevelingen:

- Stel verdere eisen aan de specifieke deskundigheid van professionals die met jeugdige verdachten werken, waaronder de politie, arrestantenverzorgers en officieren van justitie.
- Stel specifieke eisen aan een 'kindgerichte omgeving' zoals de plaatsen waar jeugdige verdachten verblijven tijdens het politieverhoor, de inverzekeringstelling, het vooronderzoek, het verblijf op de rechtbank en tijdens het vervoer. Pas zo nodig de wet aan zodat het verhoor en verblijf van de minderjarige niet alleen op het politiebureau kan plaatsvinden.

- Regel de toepassing van dwang en geweld bij minderjarige verdachten via de wet, waarbij een pedagogische aanpak voorop staat en nader gespecificeerd is in de memorie van toelichting.
- Ten aanzien van minderjarige kwetsbare verdachten met een psychische stoornis, of verstandelijke dan wel fysieke beperking of ziekte wil Defence for Children toevoegen dat ook de politie de in artikel 6.1.2.1. bedoelde nodige maatregelen moet nemen.

De strafbeschikking

In het voorgaande is artikel 6.1.1.3.2.2 al aan de orde geweest. Defence for Children mist in dit wetsvoorstel het recht van de minderjarige om te worden gehoord zoals bij volwassenen in het huidige artikel 257c Wetboek van Strafvordering wel is opgenomen en gewaarborgd. Dit houdt in dat minderjarigen op twee fronten een slechtere positie hebben qua rechtsbescherming dan volwassenen. Volwassenen hebben immers het recht om te worden gehoord én hun recht om zich te laten bijstaan door een advocaat wordt in het Wetboek van Strafvordering niet beperkt. Gelet op het onderzoek onder leiding van advocaat-generaal Knigge en de conclusies in het verschenen rapport in 2014⁹ adviseert Defence for Children deze bepaling aan te passen.

De gevolgen van een strafbeschikking zijn groot. Zo is een strafbeschikking van invloed op het verkrijgen van een Verklaring Omtrent Gedrag. Een strafbeschikking, zijnde een veroordeling, verschilt qua karakter ook wezenlijk van een transactie met het Openbaar Ministerie zoals in het huidige systeem bij jeugdzaken gebruikelijk is. Defence for Children zou dan ook graag zien dat de bepaling omtrent de strafbeschikking in jeugdzaken alsnog komt te vervallen.

Bovendien is het Openbaar Ministerie bevoegd om na het uitvoeren van een strafbeschikking celmateriaal af te nemen ten behoeve van het bepalen en het verwerken van het DNA-profiel.¹⁰ Onder de term veroordeelde wordt ook een persoon verstaan aan wie bij onherroepelijke strafbeschikking een taakstraf is opgelegd.¹¹ Het moet dan gaan om een veroordeling wegens een misdrijf zoals bedoeld in artikel 67, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering.

Veel van de misdrijven waarvoor jeugdigen worden vervolgd, staan opgenomen in artikel 67 Wetboek van Strafvordering. Hoewel bij volwassenen vaak een geldboete volgt en dus geen celmateriaal wordt afgenomen, wordt bij minderjarigen vrijwel nooit de zaak met een geldboete afgedaan en wordt hun celmateriaal wél afgenomen om het DNA-profiel te verwerken. Ook op dit punt hebben minderjarigen derhalve een slechtere rechtspositie dan volwassenen, met name indien hen kosteloze rechtsbijstand door een jeugdrechtadvocaat wordt onthouden. Immers die weet dat een rechtsmiddel tegen de beslissing omtrent het verwerken van DNA openstaat.

Op 3 april 2018 heeft minister Grapperhaus reeds aangekondigd in een brief aan de Tweede Kamer de DNA-wetgeving te zullen wijzigen in jeugdstrafzaken. Directe aanleiding hiervoor was dat het VN-Mensenrechtercomité in oktober 2017 Nederland in twee zaken heeft veroordeeld waarbij kort gezegd werd overwogen dat verplichte DNA-afname bij minderjarigen disproportioneel is.

Defence for Children vindt het belangrijk om in dit kader op te merken dat het uitvoeren van een strafbeschikking zonder rechtsbijstand van invloed dient te zijn op het wijzigen van de DNA-wetgeving. Het op deze wijze verwerken van DNA-profielen van minderjarigen is in strijd met het belang van minderjarigen en dus in strijd met internationale verplichtingen. Daarbij weegt Defence for Children mee dat de minderjarige niet de mogelijkheid heeft om (tussentijds) tegen de duur van de verwerking van het DNA-profiel op te komen. Indien de minderjarige zich niet tijdig heeft verzet, zal zijn DNA-profiel dus jarenlang opgeslagen blijven. De minister is voornemens om de termijn van 20, 30 of 80 jaar in het geval van minderjarigen te halveren. Defence for Children

⁹ 'Beschikt en gewogen', een rapport van de procureur-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, Den Haag 2014

¹⁰ Artikel 2 Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden

¹¹ Artikel 1 lid 2 Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden

zou graag zien dat DNA-afname en verwerking bij transacties en strafbeschikkingen in het geheel niet mogelijk is bij jeugdstrafzaken.

Aanbeveling:

- Schrap de bepalingen aangaande het uitvaardigen van strafbeschikkingen in jeugdstrafzaken.
- Ontwerp een separaat kindgericht beleid inzake aanvragen Verklaring Omtrent Gedrag wanneer sprake is geweest van een transactie en/of strafbeschikking.
- Schrap in jeugdstrafzaken die met een transactie of strafbeschikking worden afgedaan, de mogelijkheid tot het afnemen en het verwerken van DNA.

Herstelrecht en mediation in strafzaken

In zaken van minderjarigen is het van fundamenteel belang dat het strafproces gericht is op herstel en leren van fouten. Op initiatief van 250 professionals uit wetenschap en strafrechtpraktijk is een burgerinitiatief wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend. In het kader van modernisering van het Wetboek van Strafvordering is het van belang dat herstelrecht wordt verankerd in het jeugdstrafprocesrecht en dus in de wetgeving.

Aanbevelingen:

- Geef herstelrecht en mediation in jeugdstrafzaken een wettelijke basis in alle fases van het strafproces. Daarbij kan tevens worden gedacht aan het opnemen van bepalingen waardoor herstelgericht werken door het openbaar ministerie en de rechtspraak wordt gestimuleerd.
- Verwerk in het bijzonder de vierde afdeling bijzondere bepalingen ten aanzien van jeugdzaken uit het burgerinitiatief *“Wetsvoorstel strekkende tot invoering van herstelrechtvoorzieningen in het Wetboek van Strafvordering, inclusief de Memorie van Toelichting”*¹² in het nieuwe Wetboek van Strafvordering.

Privacy

Artikel 40 lid 3 sub 7 IVRK vraagt Nederland te waarborgen dat de privacy van minderjarige verdachten wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het strafproces. Daarbij is van belang dat de behandeling van een strafzaak van minderjarigen altijd achter gesloten deuren plaatsvindt en dat hierop geen uitzondering kan worden gemaakt. Door minderjarigen te dwingen aanwezig te zijn bij de uitspraak, die in het openbaar wordt gedaan, wordt eveneens een inbreuk gemaakt op hun persoonlijke levenssfeer. Defence for Children adviseert de wetgeving op deze punten aan te passen.

Tevens is belangrijk dat het opleggen van een straf of maatregel er niet toe leidt dat minderjarigen nog tientallen jaren later geregistreerd staan in het justitiële documentatieregister en last ondervinden bij het verkrijgen van een Verklaring omtrent Gedrag (VOG). Ook hiertoe zijn nadere bepalingen vereist in het Wetboek van Strafvordering.

Tot slot is in het voorgaande bij de strafbeschikking al uitgebreid stilgestaan bij de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden. Recentelijk is op advies van de Expertgroep Jeugdrechters bepaald dat minderjarigen kosteloos een raadsman krijgen toegewezen om een bezwaarschrift tegen het

¹² Wetsvoorstel strekkende tot invoering van herstelrechtvoorzieningen in het Wetboek van Strafvordering, inclusief de Memorie van Toelichting, Maastricht University, Restorative Justice Nederland, WLP 2018

verwerken van hun DNA in te kunnen dienen. Het aantal gegrondverklaringen van die bezwaarschriften in de gepubliceerde uitspraken lijkt toe te nemen. De aard en omvang van het delict, het niet of nauwelijks hebben van justitiële documentatie en het feit dat aan volwassenen vaker een geldboete wordt opgelegd bij soortgelijke feiten en afname van celmateriaal bij volwassenen daarom niet mogelijk is, worden bij de beoordeling van de bezwaarschriften door de rechters als relevant beschouwd.

Gelet op de reeds genoemde aankondiging per brief van minister Grapperhaus inhoudende dat de DNA-wetgeving in jeugdstrafzaken wordt gewijzigd, volstaat Defence for Children nu met de opmerking dat met grote interesse het wetsvoorstel wordt afgewacht.

Aanbevelingen

- Zorg ervoor dat het privéleven van minderjarigen wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het strafproces.
- Garandeer dat de behandeling van een jeugdstrafzaak altijd plaatsvindt achter gesloten deuren.
- Voorkom dat minderjarigen langer dan twee jaar geregistreerd staan in het justitiële documentatie register.
- Voorkom dat het DNA-profiel van minderjarigen jarenlang wordt opgeslagen.

Rol ouders en overige personen

Een belangrijk beginsel dat is vastgelegd in het IVRK is dat de ouders de eerste verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van hun kind hebben. De overheid respecteert deze rol van de ouders, zorgt ervoor dat ouders hun rol als opvoeders goed kunnen vervullen en biedt ondersteuning aan ouders als dat nodig is.¹³ Voor de overheid geldt bovendien de plicht om het kind te verzekeren van de bescherming en zorg die nodig zijn voor het welzijn van het kind.¹⁴

In het wetsvoorstel wordt de positie van de ouder(s) verstevigd. Dit is positief. Het actief betrekken van ouders bij het strafproces doet meer recht aan voornoemd internationaal uitgangspunt en past ook bij het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht. Defence for Children adviseert wel om de rol van de ouder verder uit te werken in de Memorie van Toelichting. Het is bijvoorbeeld onduidelijk wat de rol van de ouder(s) is bij een botsing van belangen: de ouder kan de politie, het Openbaar Ministerie en de rechtspraak van informatie voorzien, maar de ouder heeft tevens een verschoningsrecht. Hoe verhouden die twee posities zich tot elkaar? Hoe wordt de ouder betrokken/geïnformeerd tijdens de eerste fase bij de politie en hoe groot is de rol van de ouder bij een zwijgende of ontkennende verdachte? Hoe wordt de ouder betrokken bij de vervolgfase, bij de rechter-commissaris?

Daarnaast zou Defence for Children graag zien dat artikel 6.1.1.3.3.4 wordt aangepast met dien verstande dat als de ouder(s) niet ter zitting verschijnt, getoetst wordt of aanhouding van de zaak in het belang van de minderjarige is. Hoewel de aanwezigheid van een van de ouders als belangrijk wordt beschouwd, dient het belang van de minderjarige altijd de eerste overweging te vormen bij de te nemen beslissing indien geen ouder is verschenen.

¹³ Artikel 5 en 18 IVRK, artikel 8 EVRM. Zie ook artikel 6 en 27 IVRK voor een meer concrete nadere invulling van de omvang van die verantwoordelijkheid.

¹⁴ Artikel 3 lid 2 en 5 IVRK.

Daarnaast wordt opgemerkt dat de ouder(s) niet altijd het gezag uitoefenen over de minderjarige en ook niet altijd de minderjarige opvoeden. Defence for Children adviseert om ook aandacht te besteden aan de rol van de voogd(en) en pleegouders.

Voorts is het Defence for Children onduidelijk wat de rol en positie van de vertrouwenspersoon is en aan welke deskundigheidseisen deze persoon dient te voldoen. Het wordt dan ook aangeraden om meer duidelijkheid te verschaffen en de Memorie van Toelichting op dit punt aan te scherpen.

Aanbevelingen:

- Verduidelijk de rol van de ouder(s) en voogd(en) in de Memorie van Toelichting.
- Specificeer de rol en positie van de vertrouwenspersoon alsmede de deskundigheidsvereisten in de Memorie van Toelichting.